

ESKİÇAĞ YAZILARI 5

YAYINA HAZIRLAYANLAR

N. Eda AKYÜREK ŞAHİN

Burak TAKMER

Fatih ONUR

Hüseyin UZUNOĞLU'nun Katkılarıyla

Arkeoloji ve Sanat Yayınları

ARKEOLOJİ VE SANAT YAYINLARI

ESKİÇAĞ YAZILARI

5

Yayımlayan
Nezih BAŞGELEN

Uygulama: *Serdar KIRAN*

Baskı: Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
İnönü Mah. Beytülmalcı Sok. No: 23 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 249 40 60 Sertifika no: 13723
İstanbul, 2013

ISBN: 978-605-396-236-6

©2013 Arkeoloji ve Sanat Yayınları Tur. San. Tic. Lt. Şti.
Hayriye Cad. Cezayir Sok. No: 5/2 Beyoğlu-İstanbul
Her türlü yayın hakkı saklıdır / All rights reserved.
Yayınevinin ve yazarın yazılı izni olmaksızın elektronik mekanik,
fotokopi ve benzeri araçlarla ya da diğer kaydedici cihazlarla
kopyalanamaz, aktarılamaz ve çoğaltılamaz.
Sertifika no: 10459

Kitaptaki bölüm yazarlarının her türlü görüş ve düşüncelerinin,
bilimsel değerlendirmelerinin yasal sorumluluğu yazarlarına aittir.

Kitabevi/Satış Mağazası:

arkeopera www.arkeopera.com

Yeniçarşı Cad. No: 16/A, Galatasaray, İstanbul
Tel.: 0 212 249 92 26 Fax: 0 212 244 31 64
www.arkeolojisanat.com / info@arkeolojisanat.com

İÇİNDEKİLER

Editörlerden

A. Vedat ÇELGİN - N. Eda AKYÜREK ŞAHİN

IX

Antik Kaynaklar Işığında Tarihte Bithynia Depremleri

Sencer ŞAHİN

1

Kıbrıs Hece Yazısı

M. Ertan YILDIZ

17

II. Sofistik Dönem:

Yunan Kültürünün Yeniden Uyanışı

Elif AKGÜN

49

Iuvenalis'in Üçüncü Yergisinde Başkalaşan Roma

Elif Burcu ÖZKAN

75

Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları 5

Dirae Teiorum

Hüseyin UZUNOĞLU

105

Eski Yunan Edebî Kaynakları 1

Teoslu Şair Anakreon ve *Anakreonteia*

Şiirlerden Seçmeler

N. Eda AKYÜREK ŞAHİN

131

Anadolu'dan Epigramlar 3
Yapı Epigramlarına Örnekler
Smyrna ve Herakleia Pontike'den Deniz Fenerleri
Yasemin AKIN
173

Anadolu'dan Epigramlar 4
Pergamon Kralı I. Eumenes'in Kardeři Attalos'un
Olympia Galibiyeti Üzerine Bir Epigram
Gülden PEKER
201

Anadolu'dan Epigramlar 5
Nikaia'dan Rahip Sakerdos Epigramları
Yadigâr DOĞAN
217

ANADOLU’NUN ÖNEMLİ TARİHİ YAZITLARI

5

DIRAE TEIORUM

Hüseyin UZUNOĞLU*

İonia Bölgesi’nin en önemli kentlerinden birisi olan ve günümüzde İzmir ili, Seferihisar ilçesi, Sığacık Beldesi sınırlarında yer alan Teos Antik Kenti’nden Klasik Dönem başlarından Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar çok sayıda önemli yazıt bilinmektedir¹. Yazıda, bunlar arasından bilim dünyasında “Dirae Teiorum” (= Teosluların Lanetlemeleri) olarak da bilinen ve içerik olarak birbirine olan benzerliği ile dikkatleri çeken iki yazıt tanıtılacaktır. Söz konusu yazıtlar kentten bilinen en erken yazıtlar olmalarının yanı sıra Teos’un erken dönem tarihi açısından önemli bilgiler vermektedirler. Bu yazıtların bize sağladığı tarihsel bilgilere geçmeden

* Arş. Gör. Hüseyin Uzunoğlu, Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü Doktora Öğrencisi, Antalya (huseyinuzunoglu@akdeniz.edu.tr).

¹ Teos kentinin yazıtları McCabe - Plunkett tarafından 1985 yılında yapılan bir çalışmada derlenmiştir ve aynı zamanda elektronik ortamda sunulmuştur. Ancak bu çalışma bilinen yazıtların sadece bir araya getirilmesinden ibarettir ve yazıtlar hakkında herhangi bir yorum içermemektedir. Teos kentinde 2010 yılından itibaren Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakùltesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Musa Kadioğlu başkanlığında kazılar tekrar başlatılmıştır. Bu kapsamda Akdeniz Üniversitesi, Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü’nden Prof. Dr. Mustafa Adak’ın başkanlığında, benim de içinde yer aldığım bir ekip tarafından son üç yıldan beri kentte geniş çaplı bir epigrafik çalışma yürütölmekte ve önümüzdeki yıllarda yeni bulunan malzemelerle birlikte kentin yeni bir yazıt *corpus*’unun yapılması planlanmaktadır.

önce, metinlerin transkripsiyonlarının² ve Türkçe çevirilerinin verilmesi yararlı olacaktır.

Dirae Teiorum 1

Bul. Yeri: Düzce köyü (eski ismi Hereke), Seferihisar. Şimdi kayıp. Yazıtın ölçüleri ve fotoğrafı yayınlar da verilmemektedir.

Yayın: Chishull 1728, 96-101; CIG 2,2, no. 3044; Jeffery 1961, 345, no. 62; Meiggs - Lewis 1969, no. 30; McCabe - Plunkett 1985, no. 261; Koerner 1993, no. 78; van Effenterre - Ruzé 1994, no. 104; Dössel 2003, 21-29.

Yazıtın stili: *Stoikhedon*.

Tarih: İ. Ö. 470.

A parçası

Ὅστις : φάρμακα : δηλητή-	ωλύοι : σῖτον : ἐσάγεσθαι :
ρια : ποιοῖ : ἐπὶ Τηϊοῖσι-	8 ἢ τέχνηι : ἢ μηχανῇι : ἢ κατ-
ν : τὸ ξυνὸν : ἢ ἐπ' ἰδιώτηι : κ-	ἀ θάλασσαν : ἢ κατ' ἥπειρο-
4 ἔνον : ἀπόλλυσθαι : καὶ α-	ν : ἢ ἐσαχθέντα : ἀνωθεοίη :
ὕτὸν : καὶ γένος : τὸ κένο :	ἀπόλλυσθαι : καὶ αὐτ-
Ὅστις : ἐς γῆν : τὴν Τηϊήν : κ-	12 ὄν : καὶ γένος : τὸ κένο.

“Her kim genel olarak Teos halkına ya da özel bir bireye karşı zehirli ilaçlara başvurursa, hem o, hem de soyu söpü yok olup gitsin! Her kim Teos toprağına kara ve deniz yoluyla tahıl getirilmesini hile ve istismarla engellerse veya ithal edilen malları yeniden (kent dışına) çıkarırsa, hem o, hem de soyu söpü yok olup gitsin.”

² İlk yazıt için A. Dössel'in, ikinci yazıt için ise P. Herrmann'ın metinleri olduğu gibi kullanılmış, metnin tarihi içeriğine etki edecek şekilde yapılan tamamlamalar ise yazıtın hemen altında referanslarıyla birlikte verilmiştir.

B Parçası

- [- -]απονοσ[- -] δῶς : ἐκ γῆς : τῆς Τηίης : ἡ [θ-]
 ξύοι : ἐν αὐτῷ [- -] ἀλάλ(σσ)ης : φέροντας : ἡ [τικ-]
 Ὅστις : Τηίων : <τ>[ῶι ξ]υνῶι 24 ἀκὸν : βολεύοι : περὶ Τ[ηί]-
 4 ἡ αἰσυ[μ]νήτη<ν> : [ισταί]η : ἡ ὦν : τῷ ξυνῷ : εἰδῶς : ἡ π[ρὸς]
 ἐπανισταίτο : <ἐπ'>αἰ[συμ-] Ἑλληνας : ἡ πρὸς βαρβάρο-
 [νηίνη] : ἀπόλλυσθαι : καὶ υς : ἀπόλλυσθαι : καὶ αὐ-
 αὐτὸν : καὶ γένος : τὸ κεν- 28 τὸν : καὶ γένος : τὸ κένο :
 8 ο : Ὅστις : τῷ λοιπῷ : αἰσυμ- Ὅτινες τιμοχέοντες :
 νῶι : ἐν Τέωι : ἡ γῆι Τη- τὴν ἐπαρῆν : μὴ ποιήσεα-
 ίηι : [. . .]οσαν : κ[.]σα[. .]τ- ν : ἐπὶ δυνάμει : καθημέν-
 ἐνει : [. . .]αρον : να[. . .] 32 ο τῶ γῶνος : Ἀνθεστηρίο-
 12 ὡς : προδο[ίη . . .] τῇ[ν] πό- ισιν : καὶ Ἡρακλείοισιν :
 λ[ιν - - - - - - - -] τὴν Τηί- καὶ Δίοισιν : ἐν τῇ παρῇ-
 ὦν : ἡ τὸ [ς] ἄνδρας [: - - ν] ι : ἔχεσθαι : ὃς ἂν ταστήλ-
 ήσωι : ἡ θα[λάσσηι : - -]τὸ 36 ας : ἐν ἡσιν ἡ παρῆ : γέγρ-
 16 μετέ[- - - - τὸ] ἐν απται : ἡ κατάξει : ἡ φοιν-
 Ἀρο[ί]ηι : περιπό[λιον : ἡ τῷ] ικήια : ἐκκόψε[ι :] ἡ ἀφανέ-
 λοιπῷ : προδο[ίη : ἡ κιξα-] ας ποιήσει : κένον ἀπόλ-
 λεύοι : ἡ κιζάλλας : ὑπο- 40 λυσθαι : καὶ αὐτὸν : καὶ γ-
 20 δέχοιτο : ἡ ληίζοιτο : ἡ λ- ἔνος [τὸ κένο.]
 ηιστὰς : ὑποδέχοιτο : εἰ-

“Her kim Teos halkına bir aisymnetes tayin ederse veya aisymnetes olmak için bir husumet çıkarırsa, hem o hem soyu sopusu yok olsun. Gelecekte her kim Teos kentinde ve Teos topraklarında aisymnetes olursa, - - - kente, Teos toprağına, adada veya denizdeki kimselere - - - Aroe'deki kuleye ihanet ederse veya ana yollarda soygunculuk yaparsa veya soygunculara yataklık ederse, korsanlık yaparsa veya Teos toprağını veya denizini yağmalamış korsanlara kasten yataklık ederse veya Teos halkına karşı barbarlar ve Hellenlerle birlikte olup kasten komplo hazırlarsa, hem o, hem de soyu yok olup gitsin! Eğer timoukhos olan kişiler Anthesteria, Herakles veya Zeus bayramlarındaki oyunlar sırasında bütün gücüyle bu laneti uygulamazlarsa, aynı lanete uğrasınlar! Her kim bu lanetin yazıldığı stellere zarar verirse veyahut harfleri silerse ya da (yazıları) okunmaz hale getirirse, hem kendisi hem de soyu sopusu yok olup gitsin.”

Dirae Teiorum 2

Kireçtaşından dört köşe bir blok taşı. Bul. Yeri: Sığacık; Şimdiki Yeri: İzmir Arkeoloji Müzesi. Y: 83 cm; G: 46-47 cm; D: 28-28,5 cm.

Ed.: Herrmann 1981, 1-30; SEG 31, 985; McCabe - Plunkett 1985, no. 262; Graham 1992, 44-72; Koerner 1993, no. 79; van Effenterre - Ruzé 1994, no. 105.

Yazıtın stili: *Stoikhedon*.

Tarih: İ. Ö. 480-450.

A parçası

[.....]ΔΕ[....]	ύ]δὲ [χρ]ήμ[α]τα : δημιώσ-
[...]ΟΣΙΗΝ : ποιομε[v-]	[ω : ού]δὲ δήσω. Οὐδὲ κατ-
ος, τοῦτοϋ : ἀπόλλυ[σθ-]	16 [ακ]τῇ[v]έω: ἄμ μὴ σ[ὺ]ν . .
4 αι: καὶ αὐτὸν : καὶ γέ[v-]	[. . .]Ι . ΙΣΙΝ : ἐν Τέωι
ος : τὸ [κ]ένο . ὅς ἄν τιμῇ-	[ῆ] πλέοσ[ι]ν : [κ]αὶ ἄμ μὴ ὑ-

ν: ἔχων: [.]ΥΝΘΕΤΟΙΣΙΝ
 .ΗΙ.Ι.ΙΝ : τὸμ πλησί-
 8 [ο]ν: δολ[ῶ]ται: τοῦτον: ἄ-
 [π]όλλυσθαι: καὶ αὐτὸ-
 [ν κα]ἰ γένος: τὸ κένο: Ε-
 πανάστα[σ]ιν: οὐ βολε-
 12 ὕσω: οὐδὲ ποιήσω: οὐδ-
 ἐ λυ[ή]σω: ο[ὐ]δὲ διώξω: ο-

π[ὸ] πόλεω[ς]: γ[ό]μο: κατα-
 20 λαφθέν[τ]α ἐν δὲ Ἀβδή-
 [ρ]οισιν: [σ]ὺμπαντα κῶ-
 [ι]νοῖσιν: ἢ πλ[έο]σιν: Α-
 ἰσυμνήτην: οὐ στήσω
 24 ο]ὔτε· σὺμ πολλοῖσι[ν].

“..... yapan kişinin hem kendisi hem de soyu sopy yok olup gitsin! Her kim bir memuriyet üstlenirse, komşusunu aldatırsa, hem kendisi hem de soyu sopy yok olup gitsin! Ne bir isyan çıkaracağım, ne bir isyanı öğütleyeceğim, ne de bir iç savaş çıkaraacağım. Teos'ta 200 (600?) ya da daha fazla kişinin oluşturduğu bir çoğunluk olmadığı, kent tarafından yasaya göre tutuklanmadığı, Abdera'da da herkesin oybirliğiyle ya da çoğunlukla aldığı bir karar olmadığı müddetçe, ne (bir kimseye) dava açacağım, ne onun malına el koyacağım, ne tutuklayacağım, ne de (onu) öldüreceğim. Ne bir aisymnetes atayacağım, ne de birçok kişiyle beraber ...”.

S. 6-7: [σὺν] θετοῖσιν [Τ]ηῖ[ο]ι[σ]ιν? (Herrmann 1981, 14, ayrıca krş. Merkelbach 1982, 212; Graham 1991, 176-178); [σ]υνθέτοισιν θετοῖσιν (van Effenterre - Ruzé 1994, 371, no. 105).

S. 16-17: σ[ὺ]ν [δι-][[ακοσ]ί[ο]ισιν (Lewis 1982, 71-72; Koerner 1993, 302, no. 79; van Effenterre - Ruzé 1994, 373, no. 105; Dössel 2003, 30 ve 35, dn. 61); σὺν [ἐξακοσ]ί[ο]ισιν (Merkelbach 1982, 212).

S. 21-22: σύμ πεντακοσίοισιν (Gschnitzer, şurada: Merkelbach 1982, 212; Dössel 2003, 30 ve 35, dn. 61).

B Parçası

I.	12 κείνο : . . NT
ΙΛΣΟΕ	. ΠΑΡΑ . ΘΕ : .
. Ε . . . Ε . Ν	. ΙΟ . . . Ι .
4 Μ	. Α .
. . . : τοῦτο	16 . Η
[ἀ]πόλλυσθα-	. . . ΟΝ . . .
ι : ἐκ Τέω : κ[α]ὶ	Ω . ΤΙ .
8 Ἀβδήρ[ω]ν : [κ]α-	ΕΙ . Ν . . Ε.
ὶ γῆς : [Τ]ηῖ[η][ς]	20 ΙΟ . Τ . . Ι
καὶ α[ὖ]τὸν κ-	
αὶ γένο[ς] τὸ	
→ → → →	

“ (yapan) bu kişinin (soyu soyu) yok olsun
(ve) hem Teos, hem Abdera hem de Teos teritoryumundan (sürülsün) .. ”.

C Parçası

- [. Ἀβδ]ηριτέων : ἀ[π]αιτέο[ν-] “ Abdera halkı onu
 [τος τὸ ξ]υνὸ : μὴ π[ο]διδ[ο]ίη : κεί[ν-] geri talep ettiğinde, eğer ver-
 [ον ἀπ]όλλυσθαι : καὶ αὐτὸν : κ[αὶ] mezse, hem kendisi hem de
 4 [γ]ένος τὸ κένο. soyu sopusu yok olup gitsin”.

D Parçası

- Ἀνθ[εστη]ρ[ί]- ἡ ταμειύων
 οἰσιν : καὶ Η- μὴ ναλέξεε-
 ρακλείοισι- ν : τὰ γεγραθ-
 4 ν : καὶ {ι} Δίοι- 16 μένα ἐν τῇ
 σιν : ἐν Ἀβδ[ή-] [σ]τήλῃ : ἐπὶ
 ρο[ι]σιν : Ἀν[θ-] μνήμη : καὶ
 εστηρίοι[σ-] δυνάμει : ἡ [φ-]
 8 ιν : καὶ Ηρα[κ-] 20 οἰνικογρα-
 λέοισιν : κ[α-] φέων : κελευ-
 ἰ Ζηνὸς : ἑορ- [ό]ντων τιμό-
 τῇ : Ὅστις δ- χων : κείνον
 12 ἐ τιμοχέων

“Anthesteria, Herakleia ve Zeus bayramlarında, Abdera’daki Anthesteria, Herakleia ve Zeus bayramlarında timoukhos ya da tamias olan her kim, stelde yazılanları hatırlatma ve etkili kılma adına yüksek sesle oku-

mazsa, ya da timoukhos'ların emrettiği phoinikographos'lar (bu görevi yerine getirmezlerse) ”.

Yazıtların Keşfedilişi³

Birinci yazıtımız Smyrna'daki (= İzmir) İngiliz Konsolosu William Sherard tarafından Teos antik kent merkezinin yak. 5 km. kuzeybatısında yer alan Düzce köyünün mezarlığında 1709 ve 1716 yıllarında iki defa kopya edilmiş ve ilk defa E. Chishull tarafından 1728 yılında yayımlanmıştır⁴. Yazıtı hem tarihî önemi dolayısıyla, hem de Ion Lehçesi'ne güzel bir örnek teşkil etmesiyle daha sonraki pek çok bilim adamı tarafından yapılan *corpus*'larda da yer verilmiş ve eksik ya da silik olan kısımları hakkında çok sayıda yeni okuma önerileri getirilmiştir⁵. Yazıtı ilk kopyalayanların verdiği bilgilerde yazıt taşıyıcısının tarifinin tam olarak yapılmamış olması, ilk araştırmacıları A ve B şeklinde verdiğimiz iki yazıtın tek bir stel üzerine yazıldığını düşünmeye sevk etmiştir. Buna karşın A. Böckh ve A. Kirchhoff yazıtın iki ayrı stel üzerine kazınmış olması gerektiğini belirtmişlerdir⁶. Bu stel (veya steller) maalesef Sherard'ın aldığı kopyadan kısa bir süre sonra kaybolmuştur. Fransız Araştırmacı P. Le Bas, 1844 yılında bu stel(lere) ait küçük bir parçayı yerinde görmüşse de bu parçadan da günümüzde herhangi bir iz kalmamıştır.

³ Bu hususta özellikle P. Herrmann'ın (1981, 1-6) verdiği detaylı bilgilerden yararlanılmıştır.

⁴ Chishull 1728, 96-101.

⁵ Röhl 1882, no. 497; CIG 2,2, 3044; SGDI, 5632.

⁶ Krş. B Parçası, str. 35-36: ὅς ἄν τασιήλας : ἐν ἡσιν ἡπαρή = *Her kim bu lanetin yazıldığı stellere zarar verirse...* Röhl (1882, no. 467), bu satırlarda stel sözcüğünün çoğul yazılmasına atıf yapmaktadır, ancak yine aynı dönemden ve aynı içerikli diğer bir yazıtın var olmasından ötürü buradaki ifadeden her iki yazıt kastedilmiş olabilir. Dolayısıyla birinci yazıtın illaki iki ayrı stel üzerine kazınmış olması sonucu çıkmaz.

İlk stelin bulunuşundan 3 yüzyıla yakın bir zamanın geçmesinden sonra, Sığacık'ta bir evde yapı malzemesi olarak kullanılan benzer içerikli bir stel 1976 yılında İzmir Müzesi Restoratörü Recep Hepsabuncular tarafından keşfedilmiş ve Basmane Müzesi'ne nakledilmiştir. Bir stelin ön, arka ve kenar yüzlerine kazınan yazıtlar 1977 yılında Alman Eskiçağ Bilimcisi ve Epigrafiyacı P. Herrmann tarafından okunmuş özellikle ilk stelin daha iyi anlaşılmasına olanak verdiği için büyük bir öneme sahip olan bu yeni buluntu Herrmann tarafından detaylı bir şekilde yayımlanmıştır. Eser günümüzde İzmir Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde sergilenmektedir.

Teos Kentinin Kuruluşu ve Klasik Dönem Başlarına Kadar Genel Hatlarıyla Tarihi

İon göçlerinin başlamasıyla birlikte Kıta Yunanistanı'ndan gelen kolonistler, Teos topraklarında yaşamını sürdüren Kariyalılar ve Leleglerle kaynaşarak onlarla beraber ortak bir yerleşim meydana getirmişlerdir. Her İon kentinin olduğu gibi Teos'un da mitolojik bir kuruluş öyküsü bulunmaktadır.

Pherekydes'e (FHG 3 F 112) göre, Boiotia'daki Orkhomenos kentinden Athamas önderliğinde gelen kolonistler yerleşmek için uygun bir yer ararken, Athamas kızının taşlarla oynadığını görmüş ve ona bu taşlarla ne yaptığını sormuş. Küçük kız ise şu yanıtı vermiş: "Sen kent kurmak için (yer) ararken, ben de (onu) buldum = Τέως σὺ ἐζήτεις, ἵνα πόλιν κτίσῃς εὖρον". Bu yanıttan etkilenen baba ise onun ağzından çıkan ilk kelimeyi (Τέως = bu esnada, bu sırada) kentin adı olarak belirlemiştir. Bu kolonistlere daha sonraki yıllarda Kodros'un gayri meşru çocuğu Nauklos ve onun ardından da Atinalı Poikes ve Damasos katılmış ve böylece Teos'taki kolonizasyon hareketi tamamlanmıştır.

Bir liman kenti olan ve Panionion'un (İonia Birliği) önemli bir üyesi olan Teos, 7. yüzyıldan itibaren ticari anlamda geniş bir sahada faaliyet

göstermiş ve İonia'nın zengin kentlerinden birisi olmuştur. Öyle ki Teos'luların Mısır Kralı Amasis'in zamanında (İ. Ö. 570-526), Phokaia, Klazomenai, Khios vs. gibi diğer İonialı tüccarlarla birlikte Mısır'ın ticaret merkezi (*emporion*) Naukratis'te bulundukları ve Yunan tanrıları için bir tapınak (Hellenion) inşa ettikleri bilinmektedir⁷. Teos'un Arkaik Devir'de önemli bir çanak çömlek imalat yeri olduğu da düşünülmektedir⁸.

Bu dönemde Batı Anadolu'nun egemen gücü ise hiç kuşkusuz Lydia'dır. Herodotos, Lydia krallarının sürekli olarak İonia kentlerini ele geçirmeye çalışmalarına dair bilgiler vermektedirse de Teos'la ilgili herhangi bir şey söylememektedir. Buna karşın Kroisos'un diğer İonia kentleri gibi burayı da Lydia hâkimiyetine sokmuş olduğunu tahmin edebiliriz. Pers Kralı Kyros'un Kroisos'un krallığını İ. Ö. 546 yılında ele geçmesiyle birlikte İonia kentleri de onun egemenliğine girmiş, Teos sakinleri ise Perslerin egemenliğinde yaşamak istemeyince Trakya sahillerinde bulunan Abdera'ya göçmüşlerdir (bkz. aş.).

Yazıtların Tarihsel Önemi

Her ikisi de 479 yılından, yani Perslerin Batı Anadolu'dan uzaklaştırılmasından sonraki döneme ait olan bu yazıtlarda⁹ kentlerine karşı kötü işler yapanlar (örneğin, tahıl ithal edilmesine engel olan ya da ithal edilen tahılı daha pazara sunulmadan tekrar kent dışına çıkaran¹⁰, soygunculuk

⁷ Hdt. 2.178.

⁸ Strang 2007, 54.

⁹ Birinci yazıt geleneksel olarak 470 yılına (Meiggs - Lewis 1969, no. 30 = van Effenterre - Ruzé 1994, no. 104 = Dössel 2003, 23), ikinci yazıt ise Herrmann (1981, 5-6) tarafından 480-450 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Herrmann (*loc. cit.*) buna rağmen 450 yılına yakın bir tarihi daha doğru bulduğunu belirtmektedir.

¹⁰ Bravo (1983, 22-23), birinci yazıtın 10. satırındaki ἀνωθέω fiilini "geri göndermek, geri püskürtmek" olarak anlamış ve bu kısmın ithal edilen malların henüz pazara sunulmadan, muhtemelen daha yüksek bir fiyata tekrar satılmasının engellenmesiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Garnsey (1988, 76) ise bu fiilin

ve korsanlık yapan¹¹ ya da bunu yapanlara yataklık eden, kenti *aisymnetes* denilen bir tür tirana teslim eden vs.) lanetlenmektedir¹². Yazıtların genel içeriği, bunların kentin yaşadığı büyük bir travmadan sonra kaleme alındıklarını işaret etmektedir (bkz. aş.). Kent, kendisine yönelik bu tehlikelerin bir daha yaşanmaması için bazı tedbirler almış ve bunu dinin insanlar üzerindeki büyük etkisini kullanarak güçlendirmek istemiştir. Yazıtlar, belirtilen suçlara yönelik lanetten (ἁρά, ἐπαρή) başka somut bir ceza (örneğin sürgün edilmek, mal varlığına el konulması vs.) öngörmemektedir¹³. Buna karşın, işlenecek suçların hiçbir hukuki yaptırımının olmadığı

“yukarı çekmek, artırmak” anlamına da geldiğini ve ilgili kısmın “her kim ithal edilen malların fiyatını yukarı çekerse” diye çevrilmesini önermiştir. Kent, her halükârda dönemin getirdiği olumsuz şartlar yüzünden belli ki büyük bir erzak sıkıntısı çekmektedir, krş. Dössel 2003, 24-25.

¹¹ Korsanlar, bir liman kenti olan Teos'un yakasını daha sonraki dönemlerde de bırakmamışlardır. S. Şahin tarafından yayımlanan bir yazıt, kentin İ. Ö. 3. yüzyılın ikinci yarısında, muhtemelen Girit ya da Aitolia'lı korsanlar tarafından büyük bir baskına uğradığını göstermektedir, bu yazıt ve detaylı yorumu için bkz. Şahin 1994, 1-40. Yazıtın Türkçe çevirisi ve yorumu için ayrıca bkz. Akyürek Şahin 2012, 139-163.

¹² Yunan dünyasında bu tip lanetlemelerin ne anlama geldiğine ilişkin detaylı bilgi için bkz. Ziebarth 1895, 57-70.

¹³ Bu yazıtlarla ilgili yapılan hemen hemen bütün bilimsel yayınlarda söz konusu metinler haklı olarak “Teos'luların Lanetlemeleri” (İng.: Teian imprecations) başlığıyla verilmektedir. Bunu sebebi ise metinlerde sürekli olarak bir lanet formülasyonu olan “ἀπόλλυσθαι : καὶ αὐτὸν : καὶ γένος : τὸ κένο = *hem o hem de onun soyu sopy yok olsun*” kalıbının kullanılmış olmasıdır. Bu başlığın söz konusu metinlerin dinsel niteliğini daha fazla ön plana çıkardığını savunan Youni (2007, 724), böylelikle metinlerin hukuki ve politik öneminin göz ardı edildiğini belirtmektedir. Bu bağlamda Youni (*opt. cit.* 727-728, ayrıca 731), söz konusu formülasyonda geçen ἀπόλλυμι fiiline dikkat çekmektedir. Eski Yunancada “ölmek, yok olmak, telef olmak” anlamına gelen bu fiilin sadece tanrılar tarafından verilen (ya da verilmesi dilenen) bir ölüm cezasını kapsamadığını belirten Youni, bu cezanın dünyevi ve hukuki olarak da algılanabileceğini iddia etmektedir. Youni, ikinci yazıtın B parçasında, 5.-12. satırlarda aynı fiilin ve aynı formülasyonun kullanıldığını, buna karşın söz konusu fiilin, yazıtın ilk kısmı eksik olduğu için ne

ğını ve sadece lanetle sınırlı kaldığını varsaymak ise zayıf bir ihtimaldir¹⁴. Maalesef yazıtlarımız bu hususta başka bir ayrıntı ve ipucu vermemektedir¹⁵.

İki bölümden oluşan ilk yazıt ikinci yazıta göre daha okunaklıdır. Dört bölümden oluşan ikinci yazıtın A ve D kısmı kısmen iyi korunmuş olmasına karşılık, B ve C kısmının fragman şeklindedir. Anadolu’da benzerine az rastlanır şekilde erken bir dönemde (Arkaik Dönem sonu, Klasik Dönem başı) taş üstüne kazınan bu yazıtlar, kentin anayasası ve kolonisi Abdera ile olan ilişkisi bağlamında verdiği değerli bilgilerle ön plana çıkmaktadır. Bundan dolayı yazıtların tarihî önemi bu iki genel başlık altında değerlendirilecektir.

Teos’ta Demokratik Yönetime Geçilmesi

Teos’un yukarıda bahsettiğimiz kral soyunun ardından Erythrai, Miletos, Ephesos¹⁶ vs. gibi aristokrasi veya tiranlık süreci yaşayıp yaşamadığına

olduğunu bilmediğimiz bir cürüm işleyen kişilerin Teos ve Abdera topraklarından sürülmesiyle ilişkili olduğunu ve bu durumun da dinsel hiçbir yanının olmadığını bu iddiasının kanıtı olarak göstermektedir. Youni, genel olarak bu metinlerin dinsel değil de hukuki karakterini ön plana çıkarmakta kısmen haklıdır. Buna karşın, kentin söz konusu metinleri kaleme alırken dinin insanlar üzerindeki etkisini kullanmak istediği; aldığı kararları bir nevi tanrıların koruması altına soktuğu ve bunu özellikle vurgulama ihtiyacı hissettiği aşikârdır. Bu hususa, 2003 yılında A. Dössel tarafından yapılan çalışmada da detaylı olarak değinilmiştir. Ancak Youni’nin bu yayını hiç dikkate almadığı, hatta tanımadığı görülmektedir.

¹⁴ Krş. Latte 1920, 69: “Staatliche Strafen mögen daneben gestanden haben von sehr verschiedener Schwere”.

¹⁵ Örneğin, Erythrai’da bulunan ve İ. Ö. 5. yüzyılın sonuna ya da 4. yüzyılın başına tarihlenen bir meclis kararında, *grammateia* (sekreter, yazman) memuriyetinin iki defa yapılması yasaklanmakta ve bu yasağa uymayanlar, lanetlenmelerinin yanı sıra aynı zamanda onursuz olmakla ve 100 *stater* para cezası ödemekle tehdit edilmektedirler, bkz. IErythrai I, no. 1, str. 11-13.

dair elimizde hiçbir kanıt yoktur¹⁷. Teos anayasasına ilişkin en erken veriler ise İ. Ö. 5. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve burada tanıtılan yazıtlar sayesinde elde edilmektedir. Konumuz açısından bu yazıtların önemi ise öncelikle *aisymnetes*, *timoukhos* gibi bazı memuriyet isimlerinden bahsedilmiş olmasında yatmaktadır. İlk bulunan yazıtta, her kim Teos toplumuna (Τῆλῶν τῶι ξυῶι¹⁸) bir *aisymnetes* getirirse aynı lanete ortak olmakla tehdit edilmektedir¹⁹. Herrmann tarafından yayımlanan ikinci yazıtta ise herkes kentin yönetimini *aisymnetes*'e devretmeyeceğine dair yemin etmektedir. *Aisymnetes*'lere karşı alınan bu tedbirler kentin daha önceki bir zamanda, yani henüz Pers egemenliğinde olduğu sırada bu yöneticiler tarafından büyük sıkıntılara maruz bırakıldığını göstermektedir. *Aisymnetes* adı verilen kişi²⁰, Antik Dönem'de çeşitli kentlerde çeşitli görev ve yetkilerle bilinmektedir. Örneğin Miletos'ta kente adını veren yıllık memurlar (*eponymos*)²¹, Megara'da ise Atina'daki *prytaneis*'e benzer şe-

¹⁶ İonia kentlerinin Arkaik ve Klasik dönemlerdeki anayasalarına ilişkin detaylı bilgi ve geniş literatür için bkz. Uzunoğlu 2012a, 35-121. Erythrai için ayrıca bkz. Uzunoğlu 2012b.

¹⁷ Krş. Strang 2007, 96.

¹⁸ Ó ξυῶς'un tam olarak nasıl bir politik organ olduğu anlaşılamasa da *polis* ya da *demos* benzeri bir yapı olduğu tahmin edilmektedir, bkz. Dössel 2003, 24, dn. 13.

¹⁹ İlk yazıtın B parçasının 3.-8. satırları editörler tarafından daha önce şu şekilde tamamlanmıştı: ὅστις : Τῆλῶν : ἐ[θ]υῶι | ἢ αἰσυ[μ]νήτηι : . . . ηι : | ἐπανισταῖτο, bkz. Meiggs - Lewis 1969, no. 30. Tartışmalar için bkz. özellikle Herrmann 1981, 18-20. Bu durumda satır "her kim Teos'luların *euthynos*'una ve *aisymnetes*'ine isyan ederse" şeklinde tercüme edilmiş ve bu satırlardan *aisymnetes*'in *euthynos* ile birlikte Teos'ta görevli bir memur olduğu sonucu çıkmıştır. Buna ilk itiraz eden Bannier (1925, 286-288) olmuş, ikinci yazıt Herrmann tarafından yayımlanınca (krş. str. a22-23) Bannier'in ve onun üzerine Herrmann'ın yaptığı tamamlamalar kesinlik kazanmış ve bilim dünyasınca böyle kabul edilmiştir.

²⁰ *Aisymnetes* ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Nordin 1905, 394-406; Romer 1982, 25-46; Rhodes 1996, col. 365; Uzunoğlu 2012a, 46-50.

²¹ Rehm - Kawerau 1914, no. 133.

kilde meclis üyesi olarak karşımıza çıkmaktadırlar²². *Aisymnetes*'ler Aristoteles tarafından Pittakos örneği temelinde, seçilmiş tiranlar olarak tanıtılmaktadırlar²³. Söz konusu yazıtlardan bu memuriyeti yürüten kişi veya (kişilerin) hiç sevilmediği ve bulunan ilk fırsatta bir daha göreve gelmelerinin lanetlendiği gözlemlenmektedir. Kentin Persler tarafından yıkılıp yıkıldığı ve dolayısıyla Teos vatandaşları nezdinde Perslerin son derece kötü bir imaja sahip oldukları göz önüne alınırsa, *aisymnetes* olarak bahsedilen kişi ya Persler tarafından atanmış bir tiran ya da küçük çaplı bir oligarşik kurulum lideri olmalıdır. 479 yılından sonra Perslerden kurtulan Teos'lular bir daha onlar tarafından yönetilme tehlikesine karşı sıkı tedbirler almışlar ve ilk iş olarak rejimi değiştirerek demokrasiye geçmişlerdir²⁴. Açılacak davalar için 200 kişi ve daha fazlasının oluşturduğu bir çoğunluğa ihtiyaç duyulması²⁵ ve alınan kararların yeminle garanti altına

²² IG VII, 15 = SIG 642.

²³ Aristot. *pol.* 1285a.

²⁴ Herrmann 1981, 24: "Als Schluß aus all dem Gesagten drängt sich dann doch sehr die Vermutung auf, daß hinter den teischen Dokumenten die Durchsetzung oder Bekräftigung einer demokratischen Ordnung steht, nach vorausgegangenen Turbulenzen, in denen speziell die Erfahrung einer oligarchischen oder tyrannischen Willkürherrschaft, verkörpert in der Person eines Aisymneten, hervorgetreten war". Herrmann ayrıca kentin demokrasiye geçmesinin Atina ile uzaktan yakından herhangi bir ilişkisi olmadığını, çünkü yazıtlarda Atina veya Delos Birliği'yle ilişkili olarak herhangi bir ipucu verilmediğini belirtmektedir. Kirchhoff'un (1877, 13) da doğru olarak işaret ettiği gibi eğer bu yazıt yazıldığında Teos Attika-Delos Birliği üyesi olsaydı, o zaman yazıtta Ege sahillerindeki korsanlık tehdidinden bahsedilmezdi.

²⁵ İkinci yazıtın okunması oldukça zorlu olan A parçasının 16.-17. satırları Herrmann (1981, 17, dn. 47) tarafından σὺν ᾧπασιν τοῖσιν ἐν Τέῳι şeklinde tamamlanmış, böylece dava açılabilmesi için herkesin onayına ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır. Lewis (1982, 71-72) ve Koerner (1993, 79, 302) ise Herrmann'dan çok daha farklı olarak satırı σὺν διακοσίοισιν ἐν Τέῳι olarak tamamlamıştır. Benzer şekilde, Herrmann tarafından [σ]ὺμπαντα κο[ι]νοῖσιν : ἡ πλ[έο]σιν olarak deşifre edilen 21. ve 22. satırlar, Gschnitzer tarafından σὺμ

alınması ise buna çok güzel bir kanıt oluşturmaktadır. Alınan kararları ve yapılan bu lanetleri her sene Anthesteria, Dia ve Herakleia bayramlarında yüksek sesle okuma ve bütün ahaliye yeniden hatırlatma görevi ise yeni rejimin muhtemelen önemli üyelerinden olan *timoukhos*'lara²⁶ ve onun altında çalışan *phoinikographos*'lara²⁷ verilmiştir.

Teos ve Abdera

İlk yazıtın konuya ilişkin suskunluğuna karşılık, Herrmann tarafından yayımlanan ikinci yazıtın dört bölümünde de Abdera'ya değinilmektedir²⁸. Örneğin A parçasının 13.-22. satırlarında Teos'tan en az 200 kişiden oluşan bir çoğunluğun; Abdera'da ise herkesin oybirliğiyle (ya da 500 kişiden oluşan bir çoğunluğun) aldığı bir karar olmadıkça kimseye dava açılmayacağına, kimsenin malına el koymayacağına, kimseyi tutuklamayacağına ve öldürülmeyeceğine dair yemin edilmektedir. Yazıtın D parçasında bu stellerdeki lanetlerin hem Abdera'da hem de Teos'ta Anthesteria, Herakleia ve Dia²⁹ festivallerinde okunması gerektiği belirtilmektedir. Bütün bunlar hem Teos'ta hem Abdera'da benzeri politik organların ve dini bayramların mevcut olduğunu ortaya koymakta ve böylelikle her iki kent arasında son derece yakın bir ilişki olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. Bu ilişkinin ne olduğu ise Herodotos tarafından bizlere aktarılmaktadır. Buna göre Lydia Kralı Kroisos 546 yılında Kyros tarafından devrilince generalı Harpagos da bütün Ionia kentlerini tek tek Pers egemenliğine sokmuştur. Harpagos'un bir tümsek (χῶμα) yaparak surları aşması ve kenti ele geçirmesiyle Teos'lular vatanlarını terk edip

πεντακοσίοισιν şeklinde okunmuş ve bu deşifrasyon daha sonra akademik çevrelerce kabul görmüştür.

²⁶ *Timoukhos*'lara ilişkin bkz. Gottlieb 1967, özellikle 18-24.

²⁷ Bu memuriyet ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Herrmann 1981, 12-13.

²⁸ Bkz. yuk. no. 2, A parçası, str.13-22; B parçası, str. 5-12; C parçası, 1-4; D parçası, 1-6.

²⁹ Festival Teos'ta Dia, Abdera'da ise Zeus olarak adlandırılmaktaydı.

Trakya sahillerindeki Abdera (bugün Avdira/Yunanistan) kentinde kendilerine bir koloni kurmuşlardır³⁰.

Buna karşın Abdera'ya giden Teos'luların bir bölümü çok geçmeden geri dönmüş ve tekrar Teos'a yerleşmişlerdir³¹. Bu geri dönüş için ise bilim adamları tarafından hemen 545 yılı sonrası³² ve daha geç bir tarih olan 512-510³³ yılı önerilmektedir.

³⁰ Hdt. 1, 168: Παραπλήσια δὲ τούτοις καὶ Τήιοι ἐποίησαν. Επεῖτε γὰρ σφέων εἰλε χώματι τὸ τεῖχος Ἄρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς τὰ πλοῖα οἴχοντο πλείοντες ἐπὶ τῆς Θρηίκης καὶ ἐνθαῦτα ἔκτισαν πόλιν Ἄβδηρα, τὴν πρότερος τούτων Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ Θρηίκων ἐξελασθεὶς τιμὰς νῦν ὑπὸ Τηίων τῶν ἐν Ἀβδήροισι ὡς ἥρως ἔχει. Abdera'daki Teos kolonizasyonu hakkında daha detaylı bilgi için bkz. Seibert 1963, 175-178; Huxley 1984, 149-152; D'Alessio 1992, 73-80; Graham 1992, 44-73; Chryssanthaki 2001, 383-404; Loukopoulou - Parissaki 2004, 305-310. İlk olarak Fenikeliler tarafından kurulan ve ismini onlardan alan Abdera, 7. yüzyıl ortalarında (tahminen 654) Timesios önderliğindeki Klazomenai'lılar tarafından da iskân edilmiştir. Herodotos'a göre bu kolonizasyon başarısız olmuş ve Timesios yerliler tarafından sürülmüştür. Ancak Graham'a (1992, 46-48) göre, yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mezarlar Abdera'nın Teos tarafından yeniden kolonize edildiği 6. yüzyıla kadar kentte bir Yunan yerleşiminin var olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu durumda her ne kadar Timesios sürülmüş olsa da Klazomenai'lılar bir süre daha orada yaşamaya devam etmiş olmalıdırlar.

³¹ Strab. 14, 1, 30.

³² Krş. Huxley 1984, 149-152. Buna göre Abdera'ya gider gitmez kendilerini Pasionia'lı yerel kabilelere karşı büyük bir çatışma içinde bulan (Pind. *Pa.* 60-70) Teos'lulardan bazıları oradaki yaşam şartlarına alışamayarak geri dönmeyi tercih etmişlerdir, Strang 2007, 59.

³³ 513 yılındaki İskit Seferi'nin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Megabazos Dareios'la Susa'ya geri dönmeyerek Trakya'da kalmış ve Hellespontos da dâhil olmak üzere bütün bölgeyi ele geçirmiştir, bkz. Hdt. 4. 144. Veligianni-Terzi (1997, 693-695, *non vidi*) ve Chryssanthaki'ye (2001, 396-397) göre Teos'lular, değişen bir şey olmayacağı için Abdera'da olmaksızın kendi vatanlarında Pers boyunduruğuna girmeyi tercih ederek geri dönmüşlerdir. Strang (2007, 58) en geç 520'li yıllarda Teos'un sikke basmaya başladığını söyleyerek bu tarihi reddetmektedir, krş. Balcer 1968, 9-10.

Teos, 494 yılındaki Lade Savaşı'na 17 gemiyle katıldığından³⁴ bu tarih onların geri dönüşü için her halükârda bir *terminus ante quem* niteliği taşımaktadır. Ionia Ayaklanması'nın ardından kent Persler tarafından yakılıp yıkılmıştır. Pindaros'un İkinci *Paian*'ında Abdera'lı bir vatandaşın ağzından konuşan koro, (Teos) yakılıp yıkılınca³⁵, (Abdera'nın) annesinin annesini doğurduğunu söylemektedir (Pind. *Pa.* II. 28-31 = νεόπολις εἰμι· Μᾶτρὸς δὲ μάτερ' ἐμᾶς ἔτεκεν ἔμπαν πολεμῖωι πυρὶ πλαγεῖσαν). Anne sözcüğü şairlerce kentler ile eş anlamlı kullanıldığı için buradaki annenin annesi ifadesinden Abdera'nın ana kenti olan Teos'un kastedildiği anlaşılmaktadır³⁶. Yıkılan ve belki de birçok vatandaşı Persler tarafından katledilen kentin yeniden toparlanabilmesi için bu sefer çok yakın ilişkiler içinde olduğu Abdera'dan bir kolonist grubu Teos'a gelmiş olmalıdır³⁷.

³⁴ Hdt. 6. 8.

³⁵ Kent, 546 yılında Harpagos tarafından da yakıldığı için Pindaros'un söz konusu pasajı, bu dönemle de ilgili olabilir, krş. Huxley 1984, 149-152; Graham 1991, 177. Buna karşılık bilim dünyasında bu konudaki genel eğilim daha çok geç bir tarih olan Ionia Ayaklanması sonrasındır, bkz. Radt 1958, 33-40; Rutherford 2001, 267-269.

³⁶ Radt 1958, 33-40; Rutherford 2001, 268.

³⁷ İkinci yazıtın A bölümünün 6.-7. satırları Merkelbach (1982, 212) tarafından σὺν θετοῖσιν [T]η[ι][o][ι][σ]iv şeklinde tamamlanmış ve bu kısım Teos vatandaşlığı hakkını yeni almış kimseler olarak anlaşılmıştır (neueingebürgerte Teier). Merkelbach'a ve daha sonra bu satırı detaylı bir şekilde yorumlayan Graham'a (1991, 177) göre yazıtta θετοὶ Τήιοι olarak anılan kimseler, Teos'a gelen Abdera vatandaşlarıydı ve kente yerleştikten sonra Teos vatandaşı olmuşlardı. Bu hususta ayrıca krş. Youni 2007, 726. Bu durumda ilgili satır Türkçe'ye şöyle çevrilmelidir: "Bir memuriyet üstlenen her kim vatandaşlığa yeni alınmış Teos'lularla birlikte komşusunu aldatırsa, hem kendisi hem de soyu soku yok olup gitsin". Youni (*loc. cit.*), Teos'a yeni gelen bu kimseleri kentin niçin potansiyel bir suçu olarak gördüğünü sorgulamakta ve onlardan bazılarının belki de kentin yeni rejimi olan demokrasiyi yıkmaya umuduyla bazı kötü eylemlere girişmiş olabilecekleri iddiasını ortaya atmaktadır. Ancak kentin bu zor durumunda yardıma koşmuş olan Abdera'lıların böyle bir eyleme girişmelerini gerektirecek hiçbir sebep yoktur ve bunun çok zorlama bir yorum olduğu açıktır.

Teos ile Abdera arasındaki ilişkilerin daha sonraki yüzyıllarda da devam ettiği iyi bilinmektedir. Örneğin Teos'un Kyrbissos isimli bir yerleşimle yaptığı *sympolitea* antlaşmasında, bu yerleşimde kurulan garnizonun komutasını, Teos tarafından her 4 ayda bir gönderilen garnizon komutanına devretmeyen kişilerin, tıpkı bizim yazıtlarımızda ifade edildiği gibi, Teos ve Abdera topraklarından sürülmeleri gerektiği belirtilmektedir³⁸. III. Makedonya Savaşı'nın (İ. Ö. 172-168) hemen ardından Trakya Kralı Kotys Abdera teritoryumu üzerinde hak iddia etmiş ve oğlunu Roma'ya göndererek *Senatus*'un onayını almaya çalışmıştır. Bunun üzerine Teos kenti de Amynon ve Megathymos isimli iki vatandaşını durumu Abdera lehine çevirmesi için aynı şekilde Roma'ya elçi olarak göndermiştir³⁹. Dionysos Tapınağı yakınlarında bulunan bir başka yazıtta ise Abderalılar Teos halkını onurlandırarak onlardan πατέρες ὄντες τῆς πόλεως ἡμῶν (= kentimizin babaları) olarak bahsetmektedirler⁴⁰. Görüldüğü gibi ilk defa 546 yılından sonra başlayan Teos-Abdera ilişkileri en az 4 yüzyıl boyunca devam etmiştir. İki kent arasındaki bu yoğun ve uzun süreli ilişkiler akademik çevreler tarafından detaylı olarak araştırılmıştır. Çünkü yukarıda tanıttığımız lanet yazıtlarında da görüldüğü gibi Teos kentinin çıkardığı yasalar ve ettiği yeminler aynı şekilde Abdera'da da geçerli olmaktadır ve bu benzerine rastlanmayan, olağan dışı bir durumdur⁴¹. Bunun yanında 5. yüzyılda yaşamış ünlü Sophist Abdera'lı Protagoras, aynı dönemden bir komedya yazarı olan Eupolis tarafından Teos'lu olarak nitelendirilmektedir⁴². Bütün bu veriler bilim adamlarını Teos ile Abdera arasında sı-

³⁸ Robert 1976, 155-156, str. 21-25 = SEG 26, 1306.

³⁹ SIG 656; Herrmann 1971, 72-77.

⁴⁰ Marek 1997, 169-177 = SEG 47, 1646.

⁴¹ Loukopoulou - Parissaki 2004, 306.

⁴² Eupol. *frag. kol.* 10.1: Ενδοθι μὲν ἐστὶ Πρωταγόρας ὁ Τηϊός. Herrmann (1981, 28), ayrıca Herodotos'un 1, 168'deki pasajına atıf yaparak (Τηίων τῶν ἐν Ἀβδήροις) iki kent arasında, muhtemel bir politik ilişkiye işaret etmektedir. Graham (1992, 57), *ethnikon*'ların birçok başka yerde de özensiz bir şekilde kullanılma-

radan bir ana kent-koloni kent ilişkisinin ötesinde daha başka bir ilişki aramaya yöneltmiştir. Graham'ın belirttiği gibi bir Yunan kentinin çıkardığı bir yasa, kolonisi için de geçerli oluyorsa, doğal olarak burada ana kentin koloni kent üzerinde açık bir hegemonya kurduğu düşünülmelidir⁴³. Ancak ona göre Abdera'nın Teos'tan daha büyük bir kent olması, ayrıca Ionia Ayaklanması'ndan sonra bu sefer de Abdera'lıların Teos'u iskan etmesi (krş. yuk.) bu düşüncüyü sorunlu hale getirmektedir⁴⁴.

Herrmann, bu sorunu iki kent arasındaki ilişkinin bir tür *sympoliteia* olduğunu, yani Teos ve Abdera'nın politik bir birlik içinde olduklarını önererek çözmeye çalışmıştır⁴⁵. Ancak kendisinin de işaret ettiği gibi her iki kentin politik olarak birbirinden bağımsız olduğu kendilerine ait bir meclisleri olmasından bellidir⁴⁶. İki kentin birbirinden bağımsız olduğunu gösteren verileri daha da çoğaltmak mümkündür. Örneğin, Atina Vergi Listeleri'nde her iki kent ayrı olarak vergi vermektedir ve her ne kadar tipolojik açıdan birbirine çok yakın olsalar da ayrı ayrı sikke basmaktadırlar⁴⁷. Graham, bu sorun için bir nevi ara çözüm bularak Teos ve Abdera arasındaki ilişkiyi Paros ve Thasos arasındaki ilişkiye benzetmekte, iki kentin bağımsızlıklarını korumalarına karşın birbirleriyle çok sıkı bir

sından ötürü bunun herhangi bir yasal durum ifade etmediğini; ayrıca Herodotos'un da aynı pasajda Teos'lu kolonistlerle Klazomenai'lı kolonistleri karşılaştırdığı için özellikle "Abdera'daki Teos'lular" ifadesine başvurduğunu belirtmekte ve Herrmann'ın bu önerisini reddetmektedir.

⁴³ Graham 1992, 56. Thasos ve kolonileri örneği için bkz. Meiggs - Lewis 1969, no. 83; ayrıca bkz. Graham 1964, 83-85.

⁴⁴ Graham 1992, 56. Ayrıca bkz. Youni 2007, 725.

⁴⁵ Herrmann 1981, 28. Ayrıca krş. Ehrhardt 1983, 234.

⁴⁶ Herrmann 1981, 28: "Dagegen ist zu halten, dass beide Orte offensichtlich ihre eigenen Volksversammlungen haben, dass also möglicherweise auch ein eigenes *ἐὺνόν* der Abderiten (c 1-2) selbständig einen Beschluß fassen oder eine Willenserklärung abgeben konnte".

⁴⁷ Loukopoulou - Parissaki 2004, 306.

ilişki içerisinde bulunmaları nedeniyle benzer kurumlara ve yasal düzenlemelere sahip olduklarını ifade etmektedir⁴⁸.

Sonuç olarak kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse, bu yazıda epigrafik metinlerin bir kentin dinî, siyasi, hukuki vs. tarihini anlamaya ne ölçüde katkıda bulunduğuna tanık olduk. Anadolu'nun her köşesinde ele geçmiş ve geçmeye devam edecek olan bu ve benzeri yazıtlar hiç şüphesiz ülkemizin içinde bulunduğu coğrafyanın tarihini daha iyi anlamamız için aracı olmaya devam edecektir. Halkımızın bu eserleri daha iyi tanıması ve anlamasının, Eskiçağ Bilimleri ile profesyonel anlamda uğraşan herkesin bir görevi olduğu bilinciyle "Eskiçağ Yazıları" isimli seri kitapların bundan sonraki sayılarında da Anadolu'nun böyle önemli yazıtlarını tanıtmayı sürdüreceğiz.

Kaynakça ve Kısaltmalar

Antik Kaynaklar

Aristot. <i>pol.</i>	Aristoteles, <i>politeia</i> Kullanılan metin: Politics. Çev. H. Rackham (The Loeb Classical Library), Londra-Cambridge-Massachusetts 1959 ³ .
Eupol. <i>frag. kol.</i>	Eupolis, <i>kolakes</i> Kullanılan Metin: Fragmenta comicorum graecorum (ed. A. Meineke), Berlin 1847.
Hdt.	Herodotos, <i>historiae</i> Kullanılan Metin: The Persian Wars. Çev. A. D.

⁴⁸ Graham 1992, 59: "in both cases, we find a Greek colony and mother city, which were independent states, but were so closely linked together that they admitted institutions and arrangements that effectively placed their political unity above their political independence". Ayrıca krş. Youni 2007, 734 ve Strang 2007, 71-72.

- Godley (The Loeb Classical Library), Londra-Cambridge-Massachusetts 1920-2004¹².
- Pind. *pa.* Pindaros, *Pindari paeon*
Kullanılan Metin: Pindars zweiter und sechster Paian. Text, Scholien und Kommentar. Çev. S. L. Radt, Amsterdam 1958.
- Strab. Strabon, *geographika*
Kullanılan metin: The Geography of Strabo. Çev. H. L. Jones (The Loeb Classical Library), Londra-New York 1917-1932.

Modern Kaynaklar

- Akyürek Şahin 2012 N. E. Akyürek Şahin, Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları 1: Teos Meclis Kararı. Teos'a Korsan Baskını, şurada: N. E. Akyürek Şahin - B. Takmer - F. Onur (yay. haz.), Akron 2. Eskiçağ Yazıları 2 (Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Dizisi), İstanbul 2012, 137-166.
- Balcer 1968 J. M. Balcer, The early silver coinage of Teos, SNR 47, 1968, 5-50.
- Bannier 1925 R. Bannier, Zu griechischen Inschriften II, Rhm 74, 1925, 280-292.
- Bravo 1983 B. Bravo, Le commerce des céréales chez les Grecs de l' époque Archaique, şurada: P. Garnsey - C. R. Whittaker (eds.), Trade and Famine in Classical Antiquity, Cambridge 1983, 17-29.
- Chishull 1728 E. Chishull, Antiquitates Asiaticae christianam aeram antecedentes, ex primariis monumentis Graecis descriptae, Latinae versae notisque et commentariis illustratae, Londra 1728.

- Chryssanthaki 2001 K. Chryssanthaki, Les trois fondations d'Abdère, REG 114, 2001, 386-406.
- CIG Corpus Inscriptionum Graecarum.
- D'Alessio 1992 G. B. D'Alessio, Immigrati a Teo e ad Abdera (SEG XXXI 985; Pind. fr. 52b Sn.-M.), ZPE 92, 1992, 73-80.
- Dössel 2003 A. Dössel, Die Beilegung innerstaatlicher Konflikte in den griechischen Poleis vom 5.- 3. Jahrhundert v. Chr, Frankfurt am Main 2003.
- Ehrhardt 1983 N. Ehrhardt, Milet und seine Kolonien. Vergleichende Untersuchung der kultischen und politischen Einrichtungen, Frankfurt am Main 1983.
- FHG Fragmenta historicorum graecorum.
- Garnsey 1988 P. Garnsey, Famine and Food Supply in the Graeco-Roman World. Responses to Risk and Crisis, Cambridge 1988.
- Gottlieb 1967 G. Gottlieb, Timuchen. Ein Beitrag zum griechischen Staatsrecht, Heidelberg 1967.
- Graham 1964 A. J. Graham, Colony and mother city in ancient Greece, Manchester 1964.
- Graham 1991 A. J. Graham, Adopted Teians. A passage in the new inscription of Public Imprecations from Teos, JHS 111, 1991, 176-178.
- Graham 1992 A. J. Graham, Abdera and Teos, JHS 112, 1992, 44-73.
- Herrmann 1971 P. Herrmann, Zum Beschluss von Abdera aus Teos Syll. 656, ZPE 7, 1971, 72-77.
- Herrmann 1981 P. Herrmann, Teos und Abdera im 5. Jahrhundert v. Chr., Chiron 11, 1981, 1-30.
- Huxley 1984 G. L. Huxley, Teos in Pindar, şurada: Studies presented to Sterling Dow on his eightieth birthday (Greek-Roman and Byzantine Studies Mono-

- graphs 10), Durham 1984, 149-152.
- I Erythrai I H. Engelmann - R. Merkelbach, Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai (Teil I, Nr. 1-200) (IK 1), Bonn 1972.
- IG Inscriptiones Graecae.
- Jeffery 1961 L. H. Jeffery, The local scripts of archaic Greece. A study of the origin of the Greek alphabet and its development from the eighth to the fifth centuries B.C., Oxford 1961.
- Kirchhoff 1877 A. Kirchhoff, Studien zur Geschichte des griechischen Alphabets, Berlin 1877.
- Koerner 1993 R. Koerner, Inschriftliche Gesetzestexte der frühen griechischen Polis, Köln-Viyana 1993.
- Latte 1920 K. Latte, Heiliges Recht. Untersuchungen zur Geschichte der sakralen Rechtsformen in Griechenland, Tübingen 1920.
- Lewis 1982 D. M. Lewis, On the new text of Teos, ZPE 47, 1982, 71-72.
- Loukopoulou - Parissaki 2004 L. Loukopoulou - M. G. Parissaki, Teos and Abdera. The epigraphic evidence, şurada: A. Moustaka et al. (eds.), Klazomenai, Teos and Abdera. Metropolis and colony. Proceedings of the International Symposium held at the Archaeological Museum of Abdera, Selanik 2004, 305-310.
- Marek 1997 Chr. Marek, Teos und Abdera nach dem Dritten Makedonischen Krieg. Eine neue Ehreninschrift für den Demos von Teos, Tyche 12, 1997, 169-177.
- McCabe - Plunkett 1985 D. F. McCabe - M. A. Plunkett, Teos Inscriptions. Texts and List, Princeton 1985.
- Meiggs - Lewis 1969 R. Meiggs - D. Lewis, A selection of Greek Historical Inscriptions to the end of the Fifth Century

- B. C., Oxford 1969.
- Merkelbach 1982 R. Merkelbach, Zu dem neuen Text aus Teos, ZPE 46, 1982, 212-213.
- Nordin 1905 R. Nordin, Aisymnetie und Tyrannis, Klio 5, 1905, 392-409.
- Radt 1958 S. L. Radt, Pindars zweiter und sechster Paian. Text, Scholien und Kommentar, Amsterdam 1958.
- Rehm - Kawerau 1914 A. Rehm - G. Kawerau, Das Delphinion in Milet (Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahre 1899, Band 3), Berlin 1914.
- Rhodes 1996 P. J. Rhodes, Aisymnetes, DNP 1, 1996, col. 365.
- Robert 1976 L. Robert - J. Robert, Une inscription grecque de Téos en Ionie. L'union de Téos et de Kyrbissos, Journal des Savants, 1976, 153-235.
- Romer 1982 F. E. Romer, The Aisymneteia. A problem in Aristotle's Historic Method, AJP 103, 1982, 25-46.
- Röhl 1882 H. Röhl, Inscriptiones graecae antiquissimae praeter atticas in Attica repertas: consilio et auctoritate Academiae litterarum regiae borussicae, Berlin-Reimer 1882.
- Rutherford 2001 I. Rutherford, Pindar's Paeans. A Reading of the Fragments with a Survey of the Genre, Oxford 2001.
- SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.
- Seibert 1963 J. Seibert, Metropolis und Apoikie. Historische Beiträge zur Geschichte ihrer gegenseitigen Beziehungen, Würzburg 1963.
- SGDI Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften.
- SIG Sylloge Inscriptionum Graecorum.
- Strang 2007 J. R. Strang, The city of Dionysos. A social and

- historical study of the Ionian city of Teos (Yayımlanmamış Doktora Tezi), New York 2007.
- Şahin 1994 S. Şahin, Piratenüberfall auf Teos. Volksbeschluß über die Finanzierung der Erpressungsgelder, EA 23, 1994, 1-40.
- Uzunoğlu 2012a H. Uzunoğlu, Arkaik ve Klasik Dönem'lerde İonia Bölgesinin Politik Yapısı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2012.
- Uzunoğlu 2012b H. Uzunoğlu, Anadolu'nun Önemli Tarihi Yazıtları 3: Erythrai'dan bir Halk Meclisi Kararı ve İ. Ö. 5. yüzyıl ortasına kadar kentteki siyasal gelişmeler, şurada: N. E. Akyürek Şahin - B. Takmer - F. Onur (yay. haz.), Akron 3. Eskiçağ Yazıları 3 (Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Dillerini ve Kültürlerini Araştırma Merkezi Dizisi), İstanbul 2012, 241-264.
- van Effenterre-Ruzé 1994 H. van Effenterre - F. Ruzé, Nomima. Recueil d'inscriptions politiques et juridiques de l'archaïsme grec, Roma 1994.
- Veligianni-Terzi 1997 Ch. Veligianni-Terzi, Τέως καὶ Ἀβδήρα, şurada: D. Triantaphyllos (ed.), Archaia Thrakē ekdosē Morphōtiku Homilu Komotēnēs, Komotini 1997, 691-705.
- Youni 2007 M. S. Youni, An inscription from Teos concerning Abdera, şurada: A. Lakovidou (eds.), Thrace in the Graeco-Roman World. Proceedings of the 10th International Congress of Thracology, Atina 2007, 724-236.
- Ziebarth 1895 E. Ziebarth, Der Fluch im Griechischen Recht, Hermes 30, 1895, 57-70.